

Asia: VN/20544/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko teillä lausuttavaa esityksen 22 pykälään koskien oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointia?

-

Onko teillä lausuttavaa esityksen 22 a pykälään koskien oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä päättämistä?

-

Onko teillä lausuttavaa esityksen 22 b pykälään koskien todistuksia?

-

Onko teillä muita huomioita esitykseen?

Oppilaan oppimisen ja osaamisen arvioinnista

Erilaisten oppijoiden liitto pitää hyvänä ja tärkeänä, että oppilaan oppimisen ja osaamisen arvioinnin kriteerit tarkentuvat ja arviointimenetelmät yhtenäistyvät lain tasolla. Nykyiset käytännöt ovat sallineet liikaa arvioinnin subjektiivista vaihtelua opettajien, koulujen ja alueiden välillä, mikä on heikentänyt oppilaiden yhdenvertaisuutta perusopetuksen aikana ja toisen asteen opintoihin hakeuduttaessa.

Samalla kun arvioitavia oppisisältöjä ja arvioinnin käytäntöjä täsmennetään, on välttämätöntä muistaa, että arviointi ei voi olla yhdenvertaista, elleivät myös opetus sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteudu yhdenvertaisesta. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutuu lainsäädännön ja opetussuunnitelmien edellyttämällä tavalla ja muodostaa oikeudenmukaisen perustan arvioinnille.

EO-liitto painottaa, että arvioinnin keskeinen tehtävä on paitsi osaamisen kuvaaminen myös oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeen tunnistaminen ja käynnistäminen. Arviointi ei täytä tehtäväänsä, mikäli arvioinnissa havaitut puutteet osaamisessa tai työskentelytaidoissa eivät johda konkreettisiin tukitoimiin. Lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden tulee selkeästi ohjata siihen, että arvioinnin ja tuen välinen yhteys on velvoittava, ei vain suosituksenomainen.

Myönteisiä havaintoja esityksestä

On hyvä, että arvioinnin tarkoitusta, toteutustapoja ja käytännön toteutusta on tarkasteltu ja että tarkastelu on perustunut tutkittuun tietoon. Näin arviointia koskevan uudistuksen ja selkeyttämisen tarve on hyvin perusteltu. Kannatettavaa on myös tarkastelun laajentuminen oppimisen ja osaamisen arvioinniksi.

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, arviointi viitoittaa tulevaisuutta. Siksi arvioinnin perusluonteen syvälinen ymmärtäminen koko kouluyhteisössä on erittäin tärkeää. Oppijan näkökulmasta yksittäisenkään arviointi ei ole merkityksetön, vaan se muokkaa usein kauaskantoisesti käsitystä itsestä oppijana – niin vahvuuksien kuin heikkouksien osalta. EO-liitto esittää, että tämä näkökulma tuodaan selkeästi esiin esityksen perusteluissa ja muutosten tarpeellisuuden kuvauksessa.

On hyvä, että arvioinnin tehtävä ja tarkoitus selkeytetään lain tasolla. Arvioinnin selkeytyminen paitsi lisää yhdenvertaisuutta myös auttaa havaitsemaan tuen tarpeen oikea-aikaisesti. Ratkaisevaa on kuitenkin, että arvioinnin kriteerit ja menetelmät konkretisoidaan yksiselitteisesti opetussuunnitelman perusteissa.

Kannatettavaa on, että arviointiin sisällytetään erikseen työskentelyn arviointi ja että siihen veloitetaan kaikki arviointiin osallistuvat opettajat. Työskentelyn kehittäminen, mukaan lukien työskentelyn edistymisen arviointi, on keskeinen osa koulun kasvatustehtävää.

Kannatettavaa on myös, että oppimisen ja osaamisen arviointi erotetaan käyttäytymisen arvioinnista. Samalla kouluissa on pystyttävä aiempaa paremmin tunnistamaan ja ymmärtämään ongelmallisen käyttäytymisen taustalla vaikuttavia tekijöitä, kuten oppimisvaikeuksia, neurokirjon piirteitä tai muita kuormitustekijöitä, sekä puuttumaan niihin yksilöllisen kohtaamisen ja tuen keinoin.

EO-liiton näkemyksen mukaan perusopetuksessa on poikkeuksellisissa tilanteissa oltava mahdollisuus luokalle jättämiseen silloin, kun oppilaan osaamisperusta ei riitä opetuksessa etenemiseen huolimatta siitä, että oppilaalle on tarjottu oikea-aikaista, riittävää ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Luokalle jättäminen ei saa koskaan perustua tunnistamattomiin oppimisvaikeuksiin, puutteelliseen tukeen tai arvioinnin yhdenvertaisuuden puutteisiin. Ennen luokalle jättämistä on varmistettava, että oppimisvaikeudet, kielelliset tekijät, neurokirjon piirteet tai kuormittavat elämäntilanteet on asianmukaisesti tunnistettu ja huomioitu opetuksessa, oppimisen ja koulunkäynnin tuessa sekä arvioinnissa. Luokalle jättämisen tulee olla viimesijainen pedagoginen ratkaisu, ja sen yhteydessä on aina kuultava oppilasta ja huoltajia oppilaan iästä riippumatta.

Keskeisiä täydentäviä huomioita

Oppimisvaikeudet ja muut oppimista hankaloittavat ominaisuudet sekä oppimiseen vaikuttavat tilannekohtaiset kuormitustekijät on tunnistettava, ja oppilaille on tarjottava yksilöllinen ja tarpeenmukainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Arvioinnin yhdenvertaisuuden toteutumisessa keskeistä on muun muassa se, onko oppilaalla mahdollisuus käyttää oppimista edistäviä apuvälineitä

ja onko hänellä mahdollisuus osoittaa osaamisensa tavalla, jota esimerkiksi oppimisvaikeus ei perusteettomasti rajoita.

On huolehdittava siitä, että oppilaat ja huoltajat tietävät etukäteen arvioinnin kohteet ja kriteerit, arviointiprosessin sekä arvioinnin tulosten vaikutukset opinnoissa etenemiseen. Näiden tulee olla läpinäkyviä sekä oppisisältöjen että työskentelytapojen osalta. Peruskoulun 2. vuosiluokan puolivälissä, 6. vuosiluokan puolivälissä ja 8. vuosiluokan päätösvaiheessa on tarpeen arvioida kokonaisvaltaisesti kunkin oppilaan osaamisen taso, jotta tarvittavat tukitoimet ehditään toteuttaa riittävän ajoissa.

Opettajien peruskoulutuksen tulee turvata jokaiselle valmistuvalle opettajalle riittävä osaaminen oppilaan arvioinnissa. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan lisäksi on huolehdittava laajamittaisesta täydennyskoulutuksesta jo työssä oleville opettajille.

EO-liitto pitää vakavana puutteena, että esityksen perusteluissa ei käsitellä oppilaan opetuksen yksilöllistämistä ja pedagogista eriyttämistä arvioinnin näkökulmasta. Arvioinnin yhdenvertaisuus edellyttää, että oppilaan yksilölliset oppimisedellytykset ja käytössä olevat tukimuodot huomioidaan arviointikäytännöissä johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi. Ilman selkeää ohjausta yksilöllistämisen ja eriyttämisen vaikutuksista arviointiin on olemassa riski, että arviointikäytännöt muodostuvat joko liian joustamattomiksi tai epäyhtenäisiksi.

EO-liitto kiinnittää huomiota myös siihen, että esityksessä ei käsitellä lainkaan keskimääräistä syvällisempään oppimiseen tai laajempiin tavoitteisiin yltävien oppilaiden arviointia. Myös nämä oppilaat tarvitsevat pedagogisesti perusteltua, kannustavaa ja tavoitteellista arviointia, joka tukee heidän oppimistaan ja motivaatiotaan. Arviointijärjestelmän tulee mahdollistaa sekä tuen tarpeessa olevien että edistyneiden oppilaiden oppimisen näkyväksi tekeminen ilman, että arviointi kaventuu vain vähimmäistavoitteiden saavuttamisen mittaamiseksi.

Edellä mainittujen lisäksi EO-liitto pitää merkittävänä puutteena, että esityksessä ei käsitellä oppilaan itsearviointia. Itsearviointi on keskeinen osa oppimaan oppimisen taitojen, työskentelyn taitojen ja itsesäätelyn kehittymistä, ja se tukee arvioinnin ohjaavaa ja oppimista edistävää tehtävää. Itsearvioinnilla on erityinen merkitys oppilaille, joilla on oppimisen tai toiminnanohjauksen vaikeuksia.

Lopuksi

Oppilaiden yhdenvertaisuuden lisääminen perusopetuksessa on korostuneen tärkeää. Lain säätäminen ja konkreettiset ohjeet eivät yksin riitä, vaan arvioinnin toteutumista on seurattava koulukohtaisesti, paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arvioinnin toteutumisen seurannan kanssa samanaikaisesti on seurattava, toteutuuko oppimisen ja koulunkäynnin tuki yhdenvertaisesti ja tuen uudistuksen tarkoittamalla tavalla. Oppimisen ja osaamisen sekä työskentelyn arviointi yhdenmukaisilla kriteereillä ja menetelmillä ei edistä yhdenvertaisuutta, jos opetus ja oppimisen ja koulunkäynnin tuki eivät toteudu aidosti oppilaiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

Reinikainen Sarianna
Erilaisten oppijoiden liitto ry